

**Aanpak
Laaggeletterdheid Westerwolde
2021 - 2024**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	pagina	2
1. Wat is laaggeletterdheid?	pagina	3
2. Wat hebben we tot nu toe gedaan in Westerwolde?	pagina	5
3. Hoe pakken we laaggeletterdheid aan in de arbeidsmarktregio in 2020-2024?	pagina	6
4. Waar leggen we in Westerwolde de nadruk op?	pagina	9
5. Hoe pakken we laaggeletterdheid samen aan in Westerwolde in 2021-2024?	pagina	11
6. Wat gaat dit kosten en hoe gaan we dit betalen?	pagina	13

1. Wat is laaggeletterdheid?

In Nederland is laaggeletterdheid één van de grote maatschappelijke problemen. Onder laaggeletterdheid verstaan we: onvoldoende kunnen lezen, schrijven, rekenen en omgaan met alledaagse technologie. Naar schatting telt Nederland nog steeds 1,3 miljoen mensen die problemen hebben met lezen en schrijven. Moeite hebben met lezen en schrijven heeft grote gevolgen voor het dagelijks leven. Laaggeletterden zijn minder zelfredzaam, minder sociaal actief en vaker ziek dan geletterden. Ze leven gemiddeld 19 jaar in minder goede gezondheid en 6 jaar korter dan geletterde mensen. Een laaggeletterde heeft minder vaak werk, is minder vaak maatschappelijk actief, heeft een slechtere gezondheid en leeft vaker in armoede. Deze doelgroep doet dan ook een groter beroep op (gemeentelijke) voorzieningen en heeft tegelijk grote moeite om brieven, websites of andere communicatiemiddelen van de overheid te begrijpen.

Bij laaggeletterden wordt vaak aan migranten gedacht. Dit vanuit de veronderstelling dat zij de Nederlandse taal onvoldoende kennen. Uit onderzoek blijkt echter dat twee derde van Nederlandse afkomst is. Slechts ongeveer een derde van de laaggeletterden heeft een niet-Nederlandse achtergrond. Het vinden van de laaggeletterde autochtone doelgroep vergt een andere aanpak dan het vinden van de van oorsprong niet-Nederlandse doelgroep. Niet-Nederlandse laaggeletterden hebben een voor de hand liggende reden waarom ze niet goed kunnen lezen en schrijven. Voor de autochtone doelgroep ligt dit vaak veel gevoeliger en speelt schaamte vaak een grote rol. Bovendien heeft het onvoldoende beheersen van het schrijven en lezen een complexere oorzaak. De hieronder beschreven effecten van laaggeletterdheid gelden voor beide doelgroepen.

Effecten op gezin, participatie en gezondheid

Mensen met beperkte vaardigheden op dit gebied worden belemmerd bij hun dagelijks functioneren. Het gaat hierbij om problemen bij de opvoeding van kinderen, het volgen van onderwijs, het vinden en behouden van werk, het leiden van een gezond leven, maatschappelijke redzaamheid en een actief burgerschap. Steeds vaker wordt van de burger verwacht om digitale handelingen te verrichten, ook door de overheid. Dit is vaak al lastig genoeg, maar nog ingewikkelder als je laaggeletterd bent.

Gezin

Ouders met een lage taalvaardigheid kunnen hun kinderen minder goed ondersteunen op school en kinderen die opgroeien in een taalarm gezin lopen daarmee zelf meer risico om een taalachterstand op te lopen. Vaak gaan taalachterstanden van de ene op de volgende generatie over. Daarom moet laaggeletterdheid tegelijkertijd worden voorkomen bij kinderen door goed onderwijs en goede voorschoolse voorzieningen en worden bestreden bij ouders, zowel bij moeders als bij vaders, of verzorgers. Zo kan de vicieuze cirkel van het doorgeven van taalachterstanden worden doorbroken.

Laaggeletterdheid gaat vaak samen met beperkte reken- en digitale vaardigheden. Het ontbreken van financieel overzicht, vaak in relatie tot internetbankieren, kan leiden tot schulden. Het percentage gezinnen waarin laaggeletterdheid voorkomt, is bij de schuldhulpverlening groter dan gezinnen waar deze problematiek geen rol speelt. Tevens belemmert laaggeletterdheid het aangaan van sociale contacten en draagt zo bij aan sociale isolatie.

Arbeidsmarkt en participatie

Laaggeletterdheid bemoeilijkt ook de arbeidsparticipatie. De arbeidsmarkt kenmerkt zich door een groeiende vraag naar breed inzetbare arbeidskrachten. Zowel werknemers, werkgevers als werkzoekenden hebben daarbij een groot belang bij taalvaardigheid. Werknemers zijn flexibeler inzetbaar, kunnen makkelijker doorgroeien naar ander werk en kunnen beter (veiligheids)instructies opvolgen als zij voldoende taalvaardig zijn. Werkgevers hebben belang bij flexibele, duurzaam inzetbare werknemers waarmee zij kunnen inspelen op een steeds meer dynamische en concurrerende economie. Werkzoekenden komen door een betere taalbeheersing sneller aan een

baan, terwijl niet-uitkeringsgerechtigden hun maatschappelijke positie kunnen verbeteren door een betere taalvaardigheid. Bij het vinden van passend werk vanuit een uitkering, het verhelpen van schuldenproblematiek en het zelfstandig kunnen participeren, is taal steeds belangrijker.

Gezondheid

Bijna 40% van de laaggeletterden in Nederland ervaart hun gezondheidstoestand als matig tot slecht. Problemen rondom armoede, schulden, opvoeding en ontwikkeling staan in directe relatie tot de mate van welbevinden en gezondheid. Laaggeletterden zijn vaak minder goed in staat informatie te vinden over ziekte, gezondheid en een gezonde levensstijl. Met de decentralisatie van de langdurige zorg zijn stappen gezet om mensen, ondanks gebreken door ouderdom of ziekte, zo lang mogelijk zelfstandig te laten blijven wonen en hen volwaardig te laten meedoen in de samenleving. Gebrekkige taalbeheersing mag dit niet in de weg staan.

Armoede

Uit onderzoek blijkt dat laaggeletterden over een substantieel lager inkomen beschikken dan niet-laaggeletterden. Dit is niet alleen het geval voor het individuele inkomen, maar ook voor het huishoudinkomen. Verder is uit onderzoek gebleken dat uit drie opeenvolgende jaren 19% van de laaggeletterden tenminste één jaar moest rondkomen van een inkomen dat onder de armoedegrens lag. Dit percentage is ongeveer twee keer zo groot als voor niet-laaggeletterden. Ook blijkt uit onderzoek dat ruim 6% van de laaggeletterden langdurig arm zijn, ten opzichte van 2,5% van niet-laaggeletterden. Laaggeletterden blijken in vergelijking met niet-laaggeletterden ook bijna drie keer zo vaak afhankelijk te zijn van een uitkering. In deze context is het opvallend dat laaggeletterden niet vaker werkloos zijn. Zij hebben echter wel banen met een gemiddeld lagere arbeidsstatus dan niet-laaggeletterden, hetgeen het inkomensverschil kan verklaren. Ook zijn zij vaker inactief, in de zin dat zij niet werken, naar school gaan of een cursus volgen. Laaggeletterden hebben vaker laagopgeleide ouders, wat een aanwijzing is voor een lagere sociaal economische status. Laaggeletterden zijn vaker arm dan niet-laaggeletterden, ook wanneer we rekening houden met een aantal achterliggende factoren. Armoede en laaggeletterdheid zijn gerelateerd.

Verbinding met het sociaal domein

De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het versterken van de eigen kracht van de burgers. Voor zowel onze eigen consulenten jeugd, Wmo en participatie, als voor hulpverleners werkzaam in het sociale domein, is het belangrijk dat zij vroegtijdig laaggeletterdheid signaleren als een van de oorzaken van sociale problematiek. Dit kan zijn op het terrein van schuldhulpverlening, maatschappelijk werk, (jeugd)zorg, voortijdig schoolverlaten of een ander terrein binnen het sociaal domein. Als deze professionals alert zijn op de mogelijkheid van laaggeletterdheid van hun cliënt, kunnen ze hier in hun begeleidingstraject rekening mee houden. Een passende taalscholing kan een eerste stap zijn om deze problemen actief op te lossen en om deze in de toekomst te voorkomen.

Rendement aanpak van laaggeletterdheid

Een tekort aan basisvaardigheden als lezen en schrijven is niet alleen nadelig voor het betreffende individu, maar ook schadelijk voor bedrijf en maatschappij. Door het grote effect op de eerder genoemde terreinen brengt laaggeletterdheid ook maatschappelijke kosten met zich mee. De aanpak van laaggeletterdheid is daarmee ook uit financieel oogpunt zinvol.

Voor het individu betekent deelname aan taaltrajecten een betere taalbeheersing. Bij de grote meerderheid van deelnemers aan taaltrajecten verbetert de lees-, schrijf-, spreek- en luistervaardigheden. Een betere taalbeheersing draagt ertoe bij dat mensen zelfredzamer, sociaal actiever en gelukkiger zijn. Een aanzienlijk deel van de deelnemers aan taaltrajecten krijgt een betere plek in de samenleving: hun welzijn verbetert significant.

2. Wat hebben we tot nu toe gedaan in Westerwolde?

In de afgelopen jaren hebben we in Westerwolde een begin gemaakt met een structurele aanpak laaggeletterdheid. Onze ambitie was om jaarlijks 2,5 % van de laaggeletterden in Westerwolde (circa 90 personen) te bereiken en hen een passend scholingstraject aan te bieden, zodat zij een stap voorwaarts kunnen zetten op de participatieladder. Een passend traject hoeft niet alleen een onderwijstraject te zijn, maar kan ook deelname zijn aan een begeleidingstraject met een vrijwilliger.

Om dit te realiseren, zijn we een brede samenwerking aangegaan met partnerorganisaties op gebied van onderwijs, welzijn en bibliotheek: het Noorderpoort, de (voorgangers van de) Stichting Welzijn Westerwolde, Biblionet en de Stichting Lezen en Schrijven.

Ook hebben we twee fysieke locaties gerealiseerd voor de aanpak van laaggeletterdheid, in de vorm van Taalhuizen in de bibliotheken in Bellingwolde en Ter Apel. Dit zijn centrale plekken, waar op vaste tijden mensen kunnen komen voor aanmelding en/of advies met betrekking tot taalvragen. Ook vrijwilligers kunnen hier terecht met hun vragen. De Taalhuizen worden geleid door een taalcoördinator, in samenwerking met vrijwilligers. De taalcoördinator zorgt voor een goede intake van de deelnemer en stelt taaltrajecten op maat samen. Dit kan een formeel scholingstraject via het Noorderpoort of een ander ROC zijn, maar ook een informeel aanbod via een vrijwilliger ('taalmaatje') of een combinatie van beiden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van goede screeningsinstrumenten om laaggeletterden te herkennen. Ook zijn andere partners die in aanraking komen met de doelgroep betrokken bij de signalering en aanpak: consultants van de gemeente en medewerkers van de welzijnsorganisatie. De locatie van de begeleiding van de deelnemers kan variëren en hoeft niet per se de bibliotheek te zijn.

De afgelopen jaren lag het bereik van de beide taalhuizen gemiddeld tussen de 15 en 25 deelnemers per Taalhuis. In Ter Apel hebben we in 3 jaar in totaal 48 deelnemers bereikt, waarvan 4 van Nederlandse afkomst. Het bereik in Bellingwolde lag net iets lager. In beide Taalhuizen samen zijn meer dan 30 vrijwilligers actief in de begeleiding van de deelnemers.

Daarnaast wordt er een grote groep laaggeletterden bereikt die willen werken aan hun digitale vaardigheid. Zo worden er doorlopend trainingen Klik&Tik gegeven, en afhankelijk van de vraag een aantal keren per jaar een training Digisterker. Deze trainingen worden gegeven door speciaal geschoolde vrijwilligers. In totaal zijn er in 2019 78 trainingsdagdelen geweest in de bibliotheken in Bellingwolde en Ter Apel. 22 cursisten ontvingen na afloop hun certificaat voor het goed doorlopen van de training Klik&Tik. Bij Digisterker waren er 14 geslaagden.

Het bereik van 72 laaggeletterden in 2019 (36 individuele taaltrajecten, 22 Klik&Tik, 14 Digisterker) geeft aan hoe lastig het is de gestelde ambitie te realiseren. In de volgende hoofdstukken stellen we een aanpak voor met als doel een fors hoger bereik van de doelgroep.

3. Hoe pakken we laaggeletterdheid aan in de arbeidsmarktregio in 2020-2024?

Binnen de arbeidsmarktregio hebben we afgesproken voortvarend door te gaan op de ingeslagen weg. Om te zorgen voor een langdurig en structureel perspectief willen we de aanpak van laaggeletterdheid stevig verankeren in lokaal (gemeentelijk) beleid. Lokale aanpak op maat is het uitgangspunt. Regionaal samenwerken op overstijgende zaken moet de lokale aanpak versterken.

Onderdelen van de gezamenlijke aanpak

Plan van aanpak Laaggeletterdheid 2020-2024 Arbeidsmarktregio Groningen

Omdat het regionale plan van aanpak de basis vormt van onze lokale aanpak hebben we de onderwerpen van de regionale aanpak op een rij gezet.

Taalhuizen zijn de lokale spil

Basis van het succesvolle beleid de afgelopen jaren was de brede samenwerking op lokaal niveau met de Taalhuizen/Taalpunten als spil. De komende jaren gaan we hiermee door, met als inzet het verduurzamen van deze lokale verankering en het waar mogelijk uitbreiden met aanvullende initiatieven en samenwerkingsvormen. De gemeenten kunnen hierbij zelf de lokaal passende activiteiten ontwikkelen en acties ondernemen. Belangrijk is het netwerk en de bereikbaarheid te vergroten in wijken en dorpen door bijvoorbeeld Taalpunten op meer locaties, waaronder ook scholen, steunstees en bedrijven. Zo kan een Taalhuis voor iedereen dichtbij zijn, is het herkenbaar en kennen medewerkers de mensen in de buurt, dat vergroot het vertrouwen. Taalhuizen kunnen ook meer laagdrempelige activiteiten in de buurt aanbieden.

Onderdeel van de gemaakte afspraken tussen VNG en gemeenten is certificering van de Taalhuizen. De certificering bestaat uit zes fasen; intake, zelfevaluatie, audit, rapportage, certificering en evaluatie certificeringsproces. Dit proces zal in de komende jaren in onze regio worden uitgevoerd door Biblionet Groningen. Ook de Drentse Taalhuizen/Taalpunten worden hierin meegenomen. Om dit proces te begeleiden zullen de verschillende Taalhuiscoördinatoren ondersteund worden vanuit de beschikbaar gestelde extra middelen. Het certificeringstraject vangt aan in 2021.

Screening en herkenning

Er zijn veel bruikbare methodes en instrumenten om laaggeletterden te herkennen. Screening op digitale vaardigheden vormt hierbij een uitdaging op zich waarvoor ook steeds meer laagdrempelige screeningsinstrumenten op de markt zijn. Er is inmiddels voldoende zicht op waar de instrumenten het beste kunnen worden ingezet. De Taalmeter en de VR-bril in de bibliotheek en de Taalverkener bij uitkeringsinstanties. Waar het om gaat, is deze instrumenten verder in te bedden in de werkprocessen bij relevante andere organisaties, zoals bij uitkeringsinstanties (Werkpleinen) en het GKB. Gaat het om digitale vaardigheden dan kan ook gedacht worden aan banken, maatschappelijk werk, ouderenbonden en kerkgemeenschappen. In de gezondheidszorg kan nog gedacht worden aan contact met huisartsenpraktijken en inrichting van bijvoorbeeld spreekuren voor het Taalhuis en het aanbieden van voorlichtingsmateriaal.

Het trainen van medewerkers in het herkennen van laaggeletterdheid in relevante organisaties, blijft cruciaal en willen we uitbreiden. Kansrijk op dit moment is bijvoorbeeld verdere uitbreiding naar gezondheidsorganisaties als de GGD. Daarom willen we zorgen voor training van alle jeugdmedewerkers bij het herkennen van laaggeletterden en het doorverwijzen naar vervolgaanbod. Dit vergt kennis van het lokale organisatieverband en de juiste contactpersonen. Doorverwijzen alleen is niet voldoende; het gaat er ook om dat gewaarborgd wordt dat de persoon in kwestie ook echt bij een Taalhuis aanklopt en de juiste begeleiding krijgt (de zogenaamde 'warme overdracht'). Dit staat of valt bij afstemming tussen instanties en contactpersonen. Men moet elkaar kennen en kunnen vinden. Inzet is de training in het herkennen van laaggeletterden uit te breiden naar meer branches en organisaties zoals Kraamzorg, Voedselbank, maar ook woningcorporaties, onderwijs en bedrijfsleven.

Werkgeversaanpak

Er zijn voor werkgevers redenen genoeg om te investeren in de basisvaardigheden van werknemers. Door aandacht te besteden aan taal op de werkvloer neemt onder andere het ziekteverzuim af, werken medewerkers veiliger en gaan de kwaliteit en de productiviteit omhoog. De Coronacrisis zal werkgevers meer in een overlevingsstand zetten, waardoor naar verwachting het investeren in basisvaardigheden van werknemers meer op de achtergrond zal raken. Ondanks de verwachte laagconjunctuur is het belangrijk om juist nu te blijven investeren in basisvaardigheden. Werknemers met adequate basisvaardigheden kunnen zich namelijk sneller aanpassen aan de veranderde omstandigheden en zijn sneller inzetbaar op andere functies.

We zullen in onze arbeidsmarktregio een passende aanpak moeten ontwikkelen, die enerzijds is gericht op het blijven agenderen van het thema en anderzijds oog heeft voor de huidige omstandigheden van werkgevers. Gezien de verwachte toename van de werkloosheid is het ook belangrijk om 'nieuwe uitkeringsgerechtigden' via het werkplein of het UWV een aanbod te doen om basisvaardigheden te ontwikkelen. Ook het Rijk stelt middelen beschikbaar voor de werkgeversaanpak, waaronder cofinanciering van scholingstrajecten voor werknemers. Deze regeling moeten we ook zoveel mogelijk lokaal gaan benutten. We constateren dat de afgelopen jaren weliswaar veel regionale werkgevers zijn benaderd met de vraag mee te helpen bij het herkennen en scholen van laaggeletterden, maar dat dit vaak nog te vrijblijvend is. Ook hier is het opbouwen van een netwerk aan contacten een goede aanpak. Dit vergt echter veel tijd, aandacht en doorzettingsvermogen. Veel bedrijven herkennen wel het probleem maar zien laaggeletterdheid niet meteen als speerpunt van beleid. Het vergt veel overleg en overredingskracht om bedrijven mee te krijgen. De inzet en rol van Taalambassadeurs is hierbij zeer relevant. Zij kunnen als 'ervaringsdeskundigen' heel goed het probleem schetsen en mensen motiveren er iets mee te doen.

Ook spelen in, bijvoorbeeld, opgezette leerwerktrajecten praktische problemen een rol, zoals het verkrijgen van een VCA-kwalificatie (veilig werken). Onze inzet blijft om lokaal en regionaal het bedrijfsleven verder te betrekken en aan te sluiten bij bestaande initiatieven en samenwerkingsstructuren. Flexibiliteit is van belang, zeker in het licht van de huidige Coronacrisis. Zo bestaat, bijvoorbeeld, al het samenwerkingsverband 'Werk in Zicht' tussen gemeenten en het UWV in het kader van de Participatiewet, maar we denken ook aan het nauwer betrekken van lokale (afdelingen van) werkgeversorganisaties en -verenigingen. Hierbij gaat onze specifieke aandacht ook uit naar onze SW-bedrijven Wedeka en Afeer, waar een deel van de doelgroep kan worden gevonden. Hier willen we taalpunten gaan realiseren, waar de medewerkers hun taalvaardigheid kunnen verbeteren.

Om de genoemde netwerkaanpak in het regionaal en lokaal betrekken van bedrijven kracht bij te zetten en gemeenten te ondersteunen bij de werkgeversaanpak gaan we een regionaal consulent aanstellen.

Leesbevordering

Voorkomen én verminderen van laaggeletterdheid gaan hand in hand. Leesbevordering maakt onderdeel uit van het algemene beleid omtrent laaggeletterdheid. Scholen, bibliotheken en andere maatschappelijke organisaties, die zich richten op jongeren, spelen immers ook een rol bij de signalering en begeleiding van laaggeletterde volwassenen, waaronder ouders. Daarom gaan we in onze regio door met activiteiten in bibliotheken en op scholen die bijdragen aan herkenning en het bieden van hulp aan ouders en kinderen. Op scholen ondersteunen ouders bijvoorbeeld bij het voorlezen; zo kun je ook laaggeletterde ouders signaleren. Vervolgens kun je via ouder-kind cursussen op scholen en projecten als de 'Bibliotheek op school' gericht werken aan laaggeletterdheid en het bevorderen van een positieve leescultuur. In dit verband zijn nog veel meer interessante projecten te benoemen, zoals 'Boekstart' en 'Lees je me voor!' (peuterwerk), 'Opstapje' en een voorleesproject van Humanitas. De gemeenten hebben in al deze activiteiten voor leesbevordering de regierol en kunnen verder de verbinding leggen met het thema laaggeletterdheid.

Taalambassadeurs

Het aantal inzetbare Taalambassadeurs breiden we verder uit. Deze 'ervaringsdeskundigen' kunnen mensen over een drempel helpen. Zeker bij het bereiken van de doelgroep autochtonen (NT1) – een van de speerpunten van het kabinetsbeleid - kunnen ervaringsdeskundigen een belangrijke rol spelen. Werving vindt veelal plaats vanuit de Taalhuizen (coördinatoren). Bij de inzet van ambassadeurs en ervaringsdeskundigen is lokale kennis, aandacht en inzet van de betreffende Taalhuiscoördinator doorslaggevend voor succes. Kandidaten worden vervolgens getraind door St. ABC waarbij het Alfa-college zorgt voor begeleiding. De inzet wordt tevens afgestemd op de te ontwikkelen communicatiecampagne om het thema laaggeletterdheid en de activiteiten van o.a. Taalhuizen en ROC's aan de man te brengen.

Inzicht in actueel educatieaanbod

Er bestaat een divers aanbod aan formele en non-formele educatie door de drie Regionale Opleidingscentra (Alfa-college, Noorderpoort en Drenthe College). De formele trajecten vallen onder de onderwijsinspectie en worden afgesloten met een officieel examen en diploma. De non-formele trajecten werken toe naar de niveaus van het Referentiekader taal en rekenen (Meijerink 2010). Ook bestaat er in de regio een substantieel informeel aanbod. Waar het nog aan ontbreekt, is een goed overzicht van het totale actuele aanbod aan educatie. Daarom gaan we investeren in de ontwikkeling van een online platform om dit aanbod beter zichtbaar te maken en zo bij te dragen aan betere toeleiding naar de beschikbare educatie voor de diverse doelgroepen. Een dergelijk platform, dat uiteraard continu up-to-date dient te worden gehouden, biedt inzicht en overzicht en is daarmee voor de diverse werkzame professionals een heel nuttig en handig begeleidend instrument.

Communicatie

Willen we ervoor zorgdragen dat het probleem van laaggeletterdheid voor een brede doelgroep lokaal, regionaal en ook voor een breder algemeen publiek bekendheid krijgt, dan vergt dat inzet van (campagnematige) communicatie op meerdere niveaus. Lokaal is het belangrijk dat, bijvoorbeeld, het Taalhuis en ook de Taalhuiscoördinator meer in beeld komen en zichtbaar worden voor een breder publiek. Wat doen ze en wat kun je er halen? Op de eerste plaats natuurlijk voor de laagtaalvaardige mensen zelf. Inzet van communicatie(middelen) draagt er ook aan bij dat zoveel mogelijk organisaties die met de doelgroep in contact staan, zich voelen aangesproken en in actie komen. Hierbij kunnen we aansluiten bij landelijk gevoerde campagnes en acties. Op landelijk niveau vindt ieder jaar de Week van de Alfabetisering plaats (vanaf 2020 Week van Lezen en Schrijven genoemd). Door hieraan ook in onze regio verder invulling te geven, zetten we het thema op de kaart voor een brede doelgroep.

In het kader van de werkgeversbenadering organiseerde het Bondgenootschap eerder al symposia, (mede) gericht op werkgevers om aandacht te vragen voor het probleem van Laaggeletterdheid. Ook de komende jaren willen we via de organisatie van symposia bij werkgevers in beeld komen om hen zo te inspireren en te activeren bij te dragen aan de aanpak van laaggeletterdheid.

4. Waar leggen we in Westerwolde de nadruk op?

Alle onderdelen van de regionale aanpak zijn terug te vinden in onze gemeentelijke aanpak. Het belang van sterke Taalhuizen vertalen wij in aanbod dichtbij en op maat. In onze gemeente moet het Taalhuis zichtbaar zijn in veel meer dorpen en op veel meer plaatsen dan de twee bibliotheeklocaties. Om dit te realiseren, is intensieve samenwerking tussen de taalhuiscoördinatoren, Biblionet en de welzijnsorganisatie van cruciaal belang.

Samenhang met sociaal domein, werk en gezin

Laaggeletterdheid staat niet op zich. Het geeft belemmeringen die samengaan met andere sociale problemen, met gezondheid, het vinden en behouden van passend werk of in de gezinssituatie, bijvoorbeeld bij het opvoeden en ondersteunen van de kinderen. Het is daarom belangrijk dat de professionals binnen de lokale gebiedsteams laaggeletterdheid kunnen herkennen, bespreekbaar kunnen maken en het aanbod kennen waarnaar zij kunnen doorverwijzen. Het signaleren van laaggeletterden en de aanpak van hun laaggeletterdheid wordt in Westerwolde integraal verbonden aan verschillende beleidsterreinen (participatie, Wmo, gezondheidszorg, onderwijs en welzijn). Vanuit de thema's opvoeding, welzijn, werk en inkomen willen we de problematiek integraal aanpakken. Voorbeelden van beleidsterreinen/projecten waarvan laaggeletterdheid onderdeel is, zijn:

Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) en de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)

Vaak gaan taalachterstanden van de ene op de volgende generatie over. Dat heeft gevolgen voor de (taal)omgeving van kinderen en hun ontwikkelingskansen. De voor- en vroegschoolse educatie richt zich specifiek op peuters en kleuters tussen 2 en 6 jaar, waarbij de taalontwikkeling centraal staat. Deze inzet wordt nog eens versterkt door ons onderwijsachterstandenbeleid, waarbij flink wordt geïnvesteerd in vroegsignalering, taalstimulering en passend onderwijs afgestemd op het niveau van het kind.

Wet taaleis

De Participatiewet is per 1 januari 2016 uitgebreid met de Wet taaleis. Hiermee heeft de gemeente de verplichting om van bijstandsgerechtigden te verlangen dat zij actief werken aan hun taalvaardigheid. Zonder voldoende Nederlands te begrijpen en te spreken, is het immers veel moeilijker om aan het werk te komen en daarmee uit de bijstand te komen. Voor de uitvoering van de Wet taaleis wordt gekeken of iemand acht jaar Nederlands onderwijs heeft gevolgd. De taaltoets wordt hierbij als instrument ingezet. Wij vinden het van belang een koppeling te leggen tussen de Wet taaleis en het Taalhuis en, voor zover gewenst, de toetsing voor de Wet taaleis te laten plaatsvinden in een van de Taalhuizen/Taalpunten, waarbij wordt samengewerkt met Afeer.

Volwasseneneducatie

Het cursusaanbod Nederlands, zoals aangeboden wordt door het Noorderpoort, wordt gefinancierd uit de gemeentelijke middelen voor volwasseneneducatie. Ook de trajecten voor bijstandsgerechtigden, die voortkomen uit de Wet taaleis, worden uit deze middelen gefinancierd.

Armoedepact

Circa 50 maatschappelijke organisaties hebben zich verbonden aan een gezamenlijke aanpak van de armoede. Laaggeletterdheid is één van de oorzaken van het ontstaan van armoede en sociale uitsluiting en dit speelt daarom een grote rol in de gezamenlijke aanpak. Vanuit het Armoedepact, waar ook Westerwolde deel van uitmaakt, worden er twee keer per jaar bijeenkomsten georganiseerd (in voorjaar en najaar) waaraan zowel professionele als vrijwillige organisaties deelnemen. Door op deze wijze maatschappelijke ketenpartners te betrekken, ontstaat er behalve draagvlak over de aanpak, ook meer kennis over dit onderwerp. Deze kennis kan ingezet worden op de 'vindplaatsen' door vroegsignalering, waarna een goede verwijzing moet plaatsvinden.

Lokaal gezondheidsbeleid

Belangrijk onderdeel van het gezondheidsbeleid betreft het vergroten van de (gezondheids-) vaardigheden. Van de inwoners wordt verwacht dat ze zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun gezondheid. Lagere gezondheidsvaardigheden hangen samen met slechtere gezondheidsuitkomsten. Eén op de twee Nederlanders heeft moeite zelf regie te voeren over gezondheid, ziekte en zorg. Dit heeft enerzijds te maken met functionele lees- en rekenvaardigheden en het vermogen om informatie te vinden en te verwerken en anderzijds met hun zelfvertrouwen, motivatie, kritisch vermogen en sociale vaardigheden. Ook in het leren en ontwikkelen van gezondheidsvaardigheden leggen we daarom de relatie met geletterdheid.

Samenhang

In alle bovengenoemde voorbeelden speelt het signaleren, terugdringen of voorkomen van laaggeletterdheid een rol. Een goede verbinding tussen deze beleidsterreinen en bijbehorende activiteiten en projecten versterkt uiteindelijk het resultaat van onze inzet in de aanpak van laaggeletterdheid.

5. Hoe pakken we samen laaggeletterdheid aan in Westerwolde in 2021-2024?

De taalhuiscoördinatoren

De centrale rol voor de uitvoering van onze aanpak laaggeletterdheid ligt bij de taalhuiscoördinatoren. Zij vormen de spil tussen het signaleren van laaggeletterdheid en een passende taalscholing. Zij zijn onafhankelijk en het eerste aanspreekpunt van het Taalhuis. Zij leiden vrijwilligers op om taken in het Taalhuis te verrichten. Vrijwilligers kunnen ondersteunend zijn in het formele leren voor intensivering en/of versnelling van een traject. Vrijwilligers kunnen ook zelfstandig, met ondersteuning van de taalhuiscoördinator werken. Door de inzet van vrijwilligers wordt het taalaanbod in de gemeente vergroot.

De coördinatoren verzorgen de intake van de deelnemers en achterhalen leerwens en bepalen van het taalniveau van de deelnemer. In overleg met deelnemers bepalen zij een passend leertraject, maken een trajectplan, koppelen de deelnemer aan een vrijwilliger of verwijzen hen door naar de taalaanbieders. Ook monitoren zij op voortgang en resultaat. Daarnaast verzorgen de coördinatoren de werving, intake en begeleiding van vrijwilligers, verzorgen zij de basistraining voor de vrijwilligers, matchen zij de vrijwilliger aan de deelnemer, ondersteunen zij de vrijwilligers en organiseren zij bijeenkomsten met betrekking tot deskundigheidsbevordering. Ook zijn de coördinatoren verantwoordelijk voor registratie en monitoring, voor het zo nodig creëren van nieuw aanbod, en voor het onderhouden van contacten met partners binnen laaggeletterdheid, zoals onze welzijnsorganisatie, de sociale dienst en de gebiedsteams. De taakomschrijving en het functieprofiel van de taalhuiscoördinator zijn provinciaal vastgelegd.

Biblionet

De inzet van Biblionet met betrekking tot de Taalhuizen is opgenomen in de producten- en dienstencatalogus van Biblionet. Hiermee is provinciaal vastgelegd wat de rol van de bibliotheken in de aanpak laaggeletterdheid is. Biblionet en daarmee de bibliotheken zijn verantwoordelijk voor het faciliteren van het Taalhuis. Zij zorgen voor een geschikte werkplek en gespreksplekken in de bibliotheek. Zij zorgen ook voor een goede collectie boeken en materialen. Ook biedt Biblionet vanuit hun “werkgeversrol” onderdak aan de taalvrijwilligers, maximaal 20-25 per vrijwilligers per Taalhuis. Dit betekent dat Biblionet de administratie, de verzekering, de vrijwilligersovereenkomsten en een attentieregeling verzorgt.

Biblionet vervult ook de rol als gastheer/gastvrouw voor de Taalhuisdeelnemers in de bibliotheek. Biblionet zorgt voor de inzet van een specialist voor het leggen van verbindingen in het taalnetwerk en andere organisaties op gemeentelijk niveau. De bibliotheek levert hiermee een structurele waarde als vaste partner in het taalnetwerk (bij de stuur- en werkgroepen) en in de uitvoering en heeft hiervoor 3 uur per week per Taalhuis beschikbaar. Daarbij brengen zij samen met de Taalhuiscoördinator de mogelijkheden en kansen in kaart om nieuwe partners en initiatieven aan het Taalhuis te verbinden zoals sociale teams, welzijn, zorg en bedrijfsleven (sociale kaart) zowel lokaal als provinciaal. Tot slot heeft Biblionet de opdracht om verbindingen te leggen tussen de aanpak laaggeletterdheid en de preventieve aanpak die Biblionet voor de gemeente inzet.

SWW

SWW zal de komende jaren een steeds grotere rol krijgen in het signaleren van laaggeletterdheid. Bijvoorbeeld tijdens een ondersteunend gesprek met een inwoner. Wanneer laaggeletterdheid bij een inwoner gesignaleerd wordt, zal SWW (na instemming van de inwoner) de betreffende inwoner doorverwijzen naar een taalcoördinator van het Taalhuis, zodat er in overleg met de inwoner passende ondersteuning geboden kan worden. De samenwerking van SWW met Biblionet en de taalhuiscoördinatoren zal hiermee worden versterkt.

Daarnaast zal SWW locaties beschikbaar stellen in de dorpen, zodat ook op lokaal niveau de aanpak van laaggeletterdheid gefaciliteerd kan worden. Verder zorgt SWW voor een goede afstemming tussen de inzet van hun eigen taalcoaches inburgering en de vrijwilligers vanuit het Taalhuis.

Stichting Lezen en Schrijven

Stichting Lezen en Schrijven ondersteunt de gemeente bij de aanpak van laaggeletterdheid. Zij doen dit deels conform de regionale afspraken, die ook in Westerwolde van toepassing zijn, zoals bijvoorbeeld de implementatie van de structurele screening. In de gemeente Westerwolde ligt daarnaast de nadruk op ondersteuning door middel van kennisdeling en innovatie binnen de bestaande overleggen. Hun inzet zal gevraagd worden bij het versterken van onze lokale aanpak en ons lokale educatieaanbod. Stichting Lezen en Schrijven legt voor ons de link tussen landelijke ontwikkelingen en de regionale en gemeentelijke praktijk. Zij zorgen voor actieve kennisuitwisseling tussen regionale en onze gemeentelijke partners en zij zijn onze sparringpartner bij onze activiteiten en projecten, die gericht zijn op vergroten van bereik en/of verbeteren van de aanpak.

Gemeente

De regierol bij dit alles ligt bij de gemeente. De gemeente is dan ook verantwoordelijk voor de onderlinge afstemming tussen bovenstaande partijen, en daartoe ook het periodiek organiseren van overleg met hen. Ook het bewaken van de voortgang en het afstemmen van de lokale aanpak en de aanpak vanuit de arbeidsmarktregio valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

6. Wat gaat dit kosten en hoe gaan we dit betalen?

Om de aanpak van laaggeletterdheid uit te kunnen blijven voeren, continueren we de inzet van mensen en middelen.

We maken gebruik van de WEB-middelen (educatiemiddelen) en van de gemeentelijke middelen uit het armoedebeleid.

De inzet voor 2021 is vastgelegd. We streven naar meerjarige afspraken met onze samenwerkingspartners. Ontwikkelingen in de uitvoering van het plan van aanpak kunnen echter reden zijn tot bijstelling van de inzet.

Inzet aanpak laaggeletterdheid	2021
Noorderpoort	2 taalhuiscoördinatoren gezamenlijk voor 15 uur per week
Biblionet	2 taalhuizen incl. diensten conform PDC Biblionet
Stichting Welzijn Westerwolde	inzet conform jaarplan SWW
Stichting Lezen en Schrijven	inzet conform regionale en gemeentelijke afspraken
Gemeente	ambtelijke ondersteuning vanuit afdeling Samenleving

De kosten en de financiering voor de komende 4 jaar zien er als volgt uit:

Kosten aanpak laaggeletterdheid	2021	2022	2023	2024
Taalcoördinatoren	51.000	52.020	53.060	54.120
Taalhuizen/Taalpunten	29.532	30.122	30.725	31.340
Inzet St. Welzijn Westerwolde	in subsidieovereenkomst			
Inzet St. Lezen en Schrijven	landelijke financiering			
Inzet gemeente	apparaatskosten			
Overige kosten	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal	81.532	83.142	84.785	86.460

Financiering laaggeletterdheid	2021	2022	2023	2024
Armoedegelden Westerwolde	36.000	37.020	38.060	39.120
WEB/REP-middelen Westerwolde	16.000	16.000	16.000	16.000
Bibliotheekmiddelen	29.532	30.122	30.725	31.340
Overig	-	-	-	-
Totaal	81.532	83.142	84.785	86.460